

νά διεγείρη τὴν εὐαρέστησιν πολιτισμένων καὶ κοινωνικῶς ζώντων ἀνθρώπων· ἀλλ' αὕτη ἢ εὐαρέστησις πρέπει, ὅσον εἶναι δυνατόν, νά μὴ γίνεταί ἀσέμνως καὶ κακοήθως, καὶ μὲ βλάβην τῆς ἠθικῆς εὐαρεστησέως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Δογματικὴ ὀλομέλεια, ἢ σύστημα τῶν καλῶν τεχνῶν.

ΡΕΖ΄.

Ἡ ἐπικράτεια τῆς καλῆς τέχνης, διὰ τὰ διάφορα παραστατικὰ μέσα, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν κρεμαμένους διαφόρους παραστάσεως τρόπους, πρέπει νά διαιρεθῇ εἰς πολλάς μικροτέρας. Μ' ἄλλον ὅτι λοιπὸν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ὠδηγήθῃ κατ' ὀλίγον εἰς ἐφεύρεσιν τῶν τεχνῶν καὶ μέρος μὲν κατὰ συμβεβηκὸς, μέρος δὲ μὲ βουλήν καὶ προαίρεσιν· καὶ μ' ἄλλον ὅτι τὰ παραστατικὰ μέσα ἐμπερικλείονται ὅλα εἰς τὸν κύκλον τῆς ἀνθρωπίνης πείρας· μ' ἄλλον τοῦτο ἀναγκαῖον εἶναι νά περιορίζεται ἡ καλὴ τέχνη εἰς παραστάσεως τινὰς τρόπους ἀρχικοὺς καὶ ἐκ τῶν προτέρων διὰ τὴν ἀρχικὴν τοῦ πνεύματος ἐργασίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίας κρέματα καὶ αὐτὴ ἡ πείρα (Μεταφυσ. ΡΗ'). Πρέπει λοιπὸν νά εὐρίσκωμεν τοὺς παραστατικούς τούτους τρόπους ἀνελλιπῶς, καὶ νά τοὺς ὀλομελίσωμεν οὕτως, ὥστ ἐξ αὐτῶν νά γεννηθῇ σῶμα τέλειον ἢ σύστημα τῶν καλῶν τεχνῶν.

ΡΕΗ'. Ἐπειδὴ δὲ ἡ καλὴ τέχνη παριστάνει τὸ ε-

σωτερικόν διὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ (ΡΜΑ'), τὰ δὲ ἀντικείμενα τῆς ἐξωτερικῆς αἰσθήσεως, τὰ ὅποια μεταχειρίζεται ὡς παραστατικά μέσα, ἀνάγονται εἰς ἀκουστά καὶ ὀρατά (ΚΖ')· καὶ ἐπειδὴ ὅσα δι' ἀκοῆς καὶ ὀράσεως ἀντιλαμβανόμεθα, εἶναι ἢ σημαντικοὶ τόνοι, ἢ μὲρφωμένα εἶδη, ἢ ἐμφαντικά σχήματα· διὰ τοῦτο διαίρουνται ἀναγκαίως αἱ καλὰ τέχναι εἰς τρία ἀνώτατα γένη, ἡγούν τονικάς, καὶ πλαστικάς καὶ μιμητικάς, τὰς ὁποίας ἐμποροῦμεν νὰ τὰς ἐκλάβωμεν ὡς τρία βασίλεια τῆς τέχνης, καθὼς ἐθεωρήσαμεν καὶ τρία βασίλεια τῆς φύσεως (Μεταφυσ. ΡΙΖ').

ΡΕΘ'. Τὸ πρῶτον τῶν τονικῶν τεχνῶν, περιστάνει παντοδαπὸν τι κατὰ διαδοχὴν, ἡγούσιν ἐν χρόνῳ. Τὸ δευτέρον, τῶν πλαστικῶν, περιστάνει παντοδαπὸν τι, τοῦ ὁποίου τὰ μέρη εὑρίσκονται ἐκτὸς ἀλλήλων, ἡγούσιν ἐν τόπῳ· εἰς τὸ τρίτον περιέχονται τελευταῖον αἱ μιμητικαὶ τέχναι, τῶν ὁποίων τὰ παραστατικά μέσα εἶναι τὸ κατὰ διαδοχὴν ἠνωμένον μετὰ κατ' ἑκτασιν, ἡγούσιν παντοδαπὸν, τοῦ ὁποίου τὰ μέρη εἶναι ἑνταυτῷ καὶ πλησίον ἀλλήλων, καὶ τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο, ἡγούσιν καὶ ἐν τόπῳ καὶ ἐν χρόνῳ.

ΡΟ'. Ὁ δὲ ἐσωτερικὸς λόγος (εἰς αὐτὴν τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἐμφωλεύων) τῆς διαφορᾶς ταύτης εἶναι ὁ ἐφεξῆς. Ἐπειδὴ πᾶσα καλὴ τέχνη σκοπὸν ἔχει νὰ παραστήσῃ αἰσθητῶς· διὰ τοῦτο εἶναι συνδεδεμένη εἰς τοὺς νόμους τῶν αἰσθησεῶν· καὶ ἐπομένως ὅλαι αἱ καλὰ τέχναι πρέπει νὰ ἐμπερικλείωνται ἐντὸς τούτων τῶν νόμων, ὡς ἀπαραιτήτων ὀρίων. Εἶναι δὲ ἀρχικὸς τῶν αἰσθησεῶν νόμος, πᾶν ὅ,τι γίνεται αἰσθητὸν νὰ περιχλείεται ἐν χρόνῳ, ἢ ἐν τόπῳ, ἢ καὶ ἐν ἀμφοτέροις (Μεταφυσ. ΚΖ', Λ'). Ἄρα καὶ ὅλαι αἱ καλὰ τέχναι ὡς πρὸς τὰ παραστατικά αὐτῶν μέσα ἀναφέρονται ἀρχικῶς

καὶ ἀμέσως εἰς τὸν τόπον καὶ εἰς τὸν χρόνον, ἢ καὶ εἰς τὰ δύο ἐντάμα· αἱ μὲν λοιπὸν τούτοις ἐμποροῦν νὰ ὀνομασθῶσι καὶ τέχναι ἐν χρόνῳ· αἱ δὲ πλαστικαὶ, ἐν τόπῳ· αἱ δὲ μιμητικαὶ, ἐν χρόνῳ ἐνταυτῷ καὶ τόπῳ. Ἔχουσι δὲ πρὸς ἀλλήλας, ὡς θέσις, ἀντίθεσις, καὶ σύνθεσις (Μεταφυσ. Α').

ΡΟΑ'. Καθὲν ἀπὸ τὰ τρία βασιλεία τῆς τέχνης περιέχει δύο τάξεις καλῶν τεχνῶν, τῶν ὁποίων διαφορά εἶναι ἢ ἐφεξῆς· διότι ἡ τέχνη ἐμπορεῖ νὰ ἔχη σκοπὸν ἢ μόνον τὴν αἰσθηματικὴν χαρὰν, καὶ ἐκ τούτου νὰ εἶναι πάντῃ ἐλευθέρᾳ εἰς τὴν παράστασιν τῆς αἰσθηματικῆς εὐαρεσθήσεως· ἢ ἐπεξεργάζεται ἀντικείμενάτινα, τῶν ὁποίων ὁ σκοπὸς μὲν εἶναι ἄλλος, μετ' αὐτοῦ δὲ συνάπτει ὁ τεχνίτης καὶ τὴν αἰσθηματικὴν εὐαρέστησιν· ἐντεῦθεν προκύπτουσι δύο τάξεις τῆς καλῆς τέχνης· ἡ μὲν τοῦ ἀπολύτου καλοῦ, ἡ δὲ τοῦ σχετικοῦ· ἡ πρώτη ὀνομάζεται καθαρὰ· ἡ δευτέρα, ἐφηρμοσμένη καλὴ τέχνη (ΚΕ'). Τῆς πρώτης τάξεως παραδείγματα ἔχομεν πολλὰ ποιήματα, ἄσματα, ζωγραφίας, καὶ ὅσα διὰ τὸ κάλλος τέρπουσι τὸν θεῶρον. Τῆς δευτέρας, οἴκους, νομίσματα, ἐνδύματα, τὰ ὁποῖα, καὶ καλὰ ἂν δὲν ἦσαν, ἐπλήρουσαν τὸν σκοπὸν τῶν· μ' ὅλον τοῦτο προσθέτουσιν εἰς τὸν κύριον σκοπὸν οἱ τεχνίται τὸ κάλλος, ὡς τι δευτερεύου καὶ σχετικὸν κατηγορημα. Τὸ πρῶτον, ἐπειδὴ σκοπὸν ἄλλον δὲν ἔχει εἰ μὴ τὴν εὐαρέστησιν, ὀνομάζεται δικαίως καθαρὸν καλόν· τὸ δὲ δεύτερον καλόν, ἐπειδὴ ἐφαρμόζεται εἰς σκοπὸν κύριον ὡς συμβεβηκὸς, ὀνομάζεται ἐφηρμοσμένον.

ΡΟΒ'. Πᾶσα τάξις τῶν καλῶν τεχνῶν διαιρεῖται εἰς δύο γένη, τῶν ὁποίων διαφορά εἶναι ἢ ἐφεξῆς· διότι ἡ τέχνη μεταχειρίζεται ἢ ἐν παραστατικῶν μέσῳ εἰς παραγωγὴν τῶν

ἔργου της, ἢ συνάπτει πολλά εἰς τρόπον, ὥστε τὸ ἐξ αὐτῶν γινόμενον νὰ εἶναι ἐν συγκεχωρευμένον καὶ συμφυές ὅλον· ἐν-τεῦθεν προκύπτουσι τὰ δύο γένη τῶν καλῶν τεχνῶν, αἱ ἀπλᾶ καλὰ τέχναι, καὶ αἱ σύνθετοι· ἡ ἀπλῆ τέχνη ἐν-εργεῖ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν τὸ ἔργου της, οἷον ποίημα, εἰκόνα· ἡ δὲ σύνθετος παραλαμβάνει καὶ ἄλλας· οἷον, ὠδὴν μὲν πρέπει ἡ Ποιητικὴ νὰ τὴν ποιήσῃ καὶ ἡ Μουσικὴ νὰ τὴν το-νίσῃ· Θεατρικῆς δὲ παραστάσεως, πρέπει ἄλλη τέχνη νὰ συν-θέσῃ τὸ λεκτικόν, καὶ ἄλλη τὸ μουσικόν μέρος, καὶ ἄλλη νὰ διατάξῃ τὰς σκηνογραφίας. Τὴν ἀξίαν τοῦ συνθέτου καλοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ προσδιορίσῃ ἀκριβῶς, ὅς τις δὲν δύναται νὰ διακρίνῃ εἰς πᾶσαν μίαν ὅλας τὰς τέχνας, ὅσαι συνῆλθαν κοινῶς εἰς παραγωγὴν τοῦ συνθέτου ὅλου.

ΡΟΓ. Τὸ μὲν γένος τῶν ἀπλῶν καλῶν τεχνῶν ὑπο-διαιρεῖται εἰς δύο εἶδη, τῶν ὁποίων διαφορὰ εἶναι ἡ ἐφεξῆς· διότι ἡ τέχνη μεταχειρίζεται εἰς τὴν παράστασίν της ἢ μέσα, τὰ ὁποῖα λαμβάνει ἀπὸ τὴν φύσιν, ἢ τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα κρη-μανταὶ τρόπον τινὰ ἀπὸ τὴν προαίρεσιν τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ δὲ γένος τῶν συνθέτων καλῶν τεχνῶν δὲν περιέχει ὑφ' ἑαυτὸ καὶ ἐν ἄλλο εἶδος· διότι ἡ σύνθεσις της ἀπαιτεῖ νὰ εἶναι εἰς αὐ-τὴν πολυειδῆ καὶ πάντοτε πᾶ τὰ παραστατικά μέσα.

ΡΟΔ. Φυσικὰ μὲν εἶναι τὰ μέσα, ὅταν ἡ τέχνη με-ταχειρίζεται σωματικὰς ὕλας, ἢ τόνους, ἢ προσωπικά κινή-ματα εἰς παράστασιν τοῦ κατ' αἰσθησίν ἀρέσκοντος· διότι ἡ φύσις αὐτὴ τῆς τὰ χορηγεῖ ἀπὸ τὰ τοῦ τόπου πληροῦντα σω-ματα, ἢ ὁ ἀνθρώπος διὰ φωνῶν καὶ κινήματων ἀπροαίρετως μὲ μόνον ψιλὴν φυσικὴν ὁρμὴν παριστάνει τὰ ἐντὸς ἑαυτοῦ συμβαίνοντα. Προαιρετικὰ δὲ καὶ κατὰ συνθέτην εἶναι, ὅταν ἡ τέχνη μεταχειρίζεται γράμματα, ἢ λέξεις, ἢ κινήματα

τα θεληματικά πρὸς παράστασιν τοῦ καλοῦ· καὶ εἶναι μὲν καὶ τὰ φυσικὰ διὰ τῶν προαιρετικῶν ἠλλοιωμένα, εἶναι δὲ καὶ τὰ προαιρετικὰ διὰ τῶν φυσικῶν· διότι κατ' ἄλλον τρόπον οὐκ ἔστι γενικὴ ἢ χρῆσις τῶν εἰς τὴν τέχνην· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἔστι διὰ τούτου νὰ παύσῃ ἡ οὐσιώδης αὕτη διάκρισις τῶν τεχνῶν, αἱ ὁποῖαι μεταχειρίζονται τὰ διάφορα ταῦτα παραστατικὰ μέσα.

ΡΟΕ΄. Κατὰ τὴν γενικὴν λοιπὸν τῶν καλῶν τεχνῶν εἰς τρία βασίλεια διαίρεσιν (**ΡΕΗ΄**), πρέπει νὰ διαλάβωμεν περὶ καθενὸς εἰς τρία τὰ ἐφεξῆς κεφάλαια· δηλαδὴ περὶ τῶν τονικῶν καλῶν τεχνῶν, περὶ τῶν πλαστικῶν, καὶ περὶ τῶν μεμητικῶν· τὰ δὲ ἄλλα μέρη τῶν καλῶν τεχνῶν, ἡγούρσι αἱ τάξεις (**ΡΟΑ΄**), καὶ τὰ γένη (**ΡΟΒ΄**), καὶ τὰ εἶδη (**ΡΟΓ΄**), θέλουσι μᾶς ὁδηγήσειν εἰς εὐρεσίαν καὶ ἐξέτασιν τῶν μερικωτέρων τεχνῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ τῶν τονικῶν καλῶν τεχνῶν.

ΡΟΣ΄.

Τὸ βασίλειον τῆς τονικῆς τέχνης ἐκτείνεται ἐν γένει εἰς ὅλας τὰς καλὰς τέχνας, αἵτινες μεταχειρίζονται εἰς παράστασιν σημαντικούς τόνους (**ΡΕΗ΄**). Οἱ τόνοι οὗτοι ἢ εἶναι ἄναρθροι, ἐὰν οὐκ λιγύζωνται καὶ διαρθρόνωνται διὰ τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς, ἀλλ' ὡς ἀρχικῶς ἀπλάι φωνήσις ἀκούσμεναι ἀπὸ τοῦ αὐτίου κατὰ τὴν πρὸς ἀλλήλας σχέσιν κρίνονται

φυσικὰ σημεῖα τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως· ἢ ἔναρθροι, εἴαν συγκροτοῦνται ἀπὸ πολλὰ διακεκριμένα φωνήματα, σχηματιζόμενα ἀπὸ τῶν τοῦ ἀνθρώπου λαλητικῶν ὀργάνων, καὶ ἐπομένως ἀκουόμενα ὡς λέξεις ἀπὸ τὸ αὐτίαν κρίνονται κατὰ τὴν πρὸς ἀλλήλας σχέσιν προαιρετικὰ σημεῖα τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως. Καὶ τὰ δύο εἶδη τῶν τόνων ἐμπορεῖ νὰ μεταχειρισθῇ ἡ τέχνη πολλαχῶς, καὶ οὕτω νὰ παράξῃ διαφόρους τονικὰς τέχνας.

ΡΟΖ. Ἐάν προσέξωμεν τὸν νοῦν εἰς τὰ ἀκουστὰ, θελομεν εἶδεν, ὅτι προέρχονται καὶ ἀπὸ ζῶντα, καὶ ἀπὸ ζωῆς ἄμειρα πράγματα· τῶν δευτέρων δὲν ὀνομάζονται ἦχοι τὰ ἐκπεμπόμενα, ἀλλὰ πάταγοι, καὶ κρότοι, καὶ ψόφοι, καὶ φλοῖσβοι, καὶ ροῖζοι, καὶ ἄλλα τούτων ὅμοια· τῶν πρώτων οἱ ἦχοι ἔχουσι κάποιαν φυσικὴν σημασίαν, ἐπειδὴ μὲ τὴν ὕψωσιν καὶ ταπεινώσιν καὶ ἄλλην τροποποιῶσαν ἐμφαίνουσί τι ἐσωτερικῶς καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ εἰς τὰλλα ζῶα· ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐμπορεῖ νὰ μεταχειρισθῇ καὶ τεχνικὰ μέσα, τὰ ὁποῖα λέγονται ὄργανα, εἰς παραγωγήν τῶν ἠχῶν. Σημαίνει δὲ δι' αὐτῶν ἢ ἀπλῶς τὰ αἰσθήματά του, οἷον χαρὰν, λύπην, φόβον, ἐλπίδα κτ. ἀνάρθρως καὶ ἀπλῶς αὐτοὺς ἐκπέμπων· ἢ λεγύζων τὴν φωνὴν, καὶ διαθρόνων, ἐμπορεῖ νὰ σημάνη ιδέας καὶ στοχασμούς· τὰ μέρη πάσης ἐνάρθρου φωνῆς εἶναι ἢ στοιχεῖα ἢ συλλαβαί· ἐπειδὴ δὲ, διὰ νὰ γείνη μία λέξις σημεῖον ιδέας, ἐμπορεῖ νὰ σχηματισθῇ πολλαχῶς· ἐκ τούτου συμπεραίνεται, ὅτι ὁ σχηματισμὸς τῶν λέξεων εἶναι προαιρετικὸς καὶ κατὰ συνθήκην.

ΡΟΗ. Ἄλλ' ὅταν εἰς πλῆθος τι ἀνθρώπων λέξεις τινες παραληφθῶσι νὰ σημαίνωσιν ιδέας τινάς, καὶ μεταδοθῶσιν ἐκ γενεᾶς εἰς γενεάν οὕτως, ὥστε νὰ συνθηλάζωνται τρόπον τινὰ ὑπὸ

τῶν ἀνθρώπων τούτων μὲ τὸ μητρικὸν γάλα, ἢ γλῶσσα τότε λέ-
γεται μητρικὴ, καὶ εἰς αὐτὴν εἶναι συνδεδεμένα ὄχι προαιρε-
τικῶς, ἀλλὰ φυσικῶς αἱ λέξεις καὶ αἱ ἰδέαι· καὶ γίνονται τρόπον
τινὰ χαρακτῆρ φυσικὸς καὶ ἀναγκαστὸς τοῦ λαλοῦντος ἔθνους.
Διὰ τοῦτο πᾶν ἔθνος θεωρεῖ δικαίως τὴν γλῶσσαν του, ὥστε
ἀνῆκαν ἀπολύτως εἰς τὴν ὑπαρξίν του, ὡς ἅγιόν τι κτῆμα ἐμ-
πιστευθὲν εἰς αὐτὸ ἀπὸ τοῦς πρόπατοράς του, διὰ τὸ ὅποιον
ἔχει δίκαιον καὶ χρέος νὰ πολεμῇ ἐπίσης καθὼς καὶ διὰ τὴν
χώραν του.

ΠΡΟΨ'. Ὄταν ἐκφωνῶνται αἱ λέξεις, μετὰ τῶν ἐνάρ-
θρων τόνων ἀκούεται μετὰξὺ καί τι ἀναρθρου· καὶ ἐκ τούτου
προξενοῦνται εἰς τὸν ἀκούοντα καὶ ἰδέαι ἐκ τῆς ἐναρθρίας,
καὶ αἰσθηματᾶτινα ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἐκφωνουμένης ἀναρ-
θρίας. Καταφαίνεται δὲ ἐκ τούτων, ὅτι ἡ τέχνη ἐμπορεῖ νὰ
μεταχειρισθῇ πολλαχῶς τοὺς τόνους πρὸς παραγωγὴν καὶ
γέννησιν τοῦ κατ' αἰσθητικὴν εὐχρηστοῦντος.

Α'. Τάξις.

Ἀπολύτως καλαὶ τονικαὶ τέχναι.

Α'. Γένος.

Ἀπλατῆ.

α'. Εἶδος.

Μουσικὴ.

ΡΠ'.

Ο'ταν ἡ τονικὴ τέχνη ἐν γένει μεταχειρίζεται τοὺς ἀναρ-
θρους τόνους ὡς φυσικὰ σημεῖα τῆς ἐπιτηρικῆς κατάστασεως
πρὸς παράστασιν τοῦ κατ' αἰσθητικὴν εὐχρηστοῦντος, ὀνομάζε-
ται Μουσικὴ. Καὶ οἱ μὲν τόνοι αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς θεω-
ροῦμενοὶ δὲν εἶναι ἀντικείμενον αἰσθηματικῆς εὐφροσύνης. Ἐάν

ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τῆς συνθέσεως βαλθῶσιν εἰς τοιαύτην ἀνα-
 λογίαν, ὥστε διὰ τῆς μελωδικῆς καὶ ῥυθμικῆς αὐτῶν ἀκο-
 λουθίας καὶ διὰ τῆς ἁρμονικῆς συνυπάρξεως νὰ ἐνδεδιγείρω-
 σιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀκούοντος ἐλευθέραν καὶ κανονικὴν
 παιδίαν παντοῦραπῶν αἰσθημάτων καὶ παθημάτων· ἀποτελεῖ-
 ται ἐκ τούτων μουσικόν τι τεχνούργημα (ΚΖ'). Χαρακτῆρες
 λοιπὸν οὐσιώδεις τῆς Μουσικῆς εἶναι μελωδία καὶ ἁρμονία
 καὶ ῥυθμός, περὶ καθενὸς τῶν ὁποίων λέγομεν ἐφεξῆς κατ'
 ἰδίαν.

ΡΠΑ'. Μελωδία. Εἰς μόνος τόνος ἐμπορεῖ νὰ ἐκ-
 πληρῆσῃ τὸν ἄνθρωπον διὰ τῆς δυνάμεώς του, ἢ νὰ τὸν κολα-
 κεύσῃ διὰ τῆς μαλακότητός του. Πολλοὶ ὅμως τόνοι διάφο-
 ροὶ τὸ ὕψος, τὸ βῆθος, τὴν ἰσχὺν, τὴν διάρκειαν, ἐνούμενοι
 μετ' ἀλλήλων κάμνουν καλόν τι ὄλον, τοῦ ὁποίου τὰ μέρη
 ἐμπορεῖ ἡ ψυχὴ νὰ καταλάβῃ καὶ νὰ κρίνῃ μὲ ἀκατάληπτον
 ταχύτητα· ἡ σύνθεσις τῶν τόνων, ὅταν γίνεται εἰς τρόπον
 τοιοῦτον, ὥστε διάφοροι τόνοι ν' ἀκούωνται ἀπὸ τὸ αὐτίον
 εἰς διαφόρους χρόνους, μὲ κανονικὴν καὶ εὐάρεστον διαδοχὴν
 εἰς μουσικόν τι ἔργον, ὀνομάζεται μελωδία. Μελωδικὴ δὲ
 ὀνομάζεται τὸ πρῶτον μέρος τῆς μουσικῆς θεωρίας, τὸ ὁποῖον
 διδάσκει τοὺς κανόνας ταύτης τῆς συνθέσεως.

ΡΠΒ'. Ἁρμονία. Ὅταν δὲ ἡ σύνθεσις τῶν τόνων
 γίνεται οὕτως, ὥστε διάφοροι τόνοι ν' ἀκούωνται ἀπὸ τὸ αὐ-
 τιον κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, μὲ κανονικὴν καὶ εὐάρεστον συν-
 ὑπάρξιν εἰς μουσικόν τι ἔργον, ὀνομάζεται ἁρμονία. Ἁρμο-
 νικὴ δὲ, τὸ δεύτερον μέρος τῆς Μουσικῆς θεωρίας, τὸ ὁ-
 ποῖον διδάσκει τοὺς κανόνας ταύτης τῆς συνθέσεως.

ΡΠΓ'. Ῥυθμός. Ἐπειδὴ δὲ, διὰ νὰ ἀκουσθῇ εἰς τό-
 νος ἢ ἀπλοῦς ἢ ἀναμεμιγμένος μὲ ἄλλους, ἀπαιτεῖται χρό-

νος τις, ὅς τις εἰς διαφόρους τόνους ἔμπορεῖ νὰ εἶναι διάφορος, ἐπειδὴ οἱ μὲν ἔχουν διάρκειαν μακροτέραν, οἱ δὲ βραχυτέραν, καὶ ἀκλουθοῦσιν εἰς ἀλλήλους ἄλλοτε μὲν βραδύτερα, ἄλλοτε δὲ ταχύτερα διὰ τοῦτο εἰς πᾶν μουσικόν ἔργον πρέπει νὰ εἶναι χρονικόν τι μέτρον, διὰ τοῦ ὁποίου προσδίδεται καὶ ἡ σχετικὴ τῶν τόνων διάρκεια καὶ ἡ αὐτῶν ταχύτης εἰς τὰς προσόδους των· ὁ κανονικὸς καὶ εὐάρεστος προσδιορισμὸς τοῦ χρόνου τῶν τόνων εἰς μουσικόν τι ἔργον, ὀνομάζεται ρυθμὸς καὶ Ῥυθμικὴ, τὸ τρίτον μέρος τῆς μουσικῆς θεωρίας, τὸ ὁποῖον μᾶς δίδει τοὺς κανόνους τούτου τοῦ προσδιορισμοῦ.

Σημείωσις. Ὅλα τᾶλλα, ὅσα διδάσκει ἡ μουσικὴ θεωρία με ἀκρίβειαν καὶ λεπτομέρειαν, περιέχονται εἰς αὐτά· ἀλλ' εἶναι ἔργον τῆς μερικῆς Μουσικῆς, καὶ τῶν Μουσικῶν ἀνδρῶν νὰ τὰ ἐξετάζωσι μ' ἔληψιν τὴν ἀπαιτουμένην ἔκτασιν. Σημειόνομεν δὲ μόνον, ὅτι θεωρεῖται ἀληθῶς χρῆμα εἶναι ἡ Μουσικὴ· καὶ ὄχι μόνον εἰς τὸν Ὀλυμπόν, τὴν εἰδωλολατρικὴν τῶν Θεῶν καθέδραν, ἔφαλλον Ἀπέλλων καὶ Μοῦσαι· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἱεράν ἡμῶν πίστιν Ἄγγελοι ὑμνοῦσιν ἐν οὐρανῷ τὸν πανάγαθον Κύριον· ὥστ', εἴαν ὀνομάσητις τὴν τερπνὴν ταύτην τέχνην Οὐρανίαν, λέγει προφανιστάτην, καὶ ἀπὸ πάντας ἐμολογουμένην ἀλήθειαν.

β'. Εἶδος.

Ποιητικὴ.

ΡΗΔ'.

Ὄταν ἡ τονικὴ τέχνη μεταχειρίζεται τοὺς ἐνάρθρους τόνους ἢ τὰς λέξεις ὡς σημεῖα τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως πρὸς παράστασιν τοῦ κατ' αἴσθησιν εὐαρεστοῦντος, ὀνομάζεται Ποιητικὴ. Καὶ τὰ μὲν σημεῖα ταῦτα καθ' ἑαυτὰ θεωρούμενα ἀσχολοῦσι μόνον τὸν Λόγον· εἴαν δὲ διὰ τοῦ τρόπου τῆς συνθέσεως προσλάβωσι τοιοῦτον εἶδος, ὥστε διὰ τῆς πρὸς τὰ αἰσθητῶν ἀναφορᾶς των ἐνδυσγείρουσιν εἰς τὴν φαντασίαν ἑλευ-

θέραντινα καὶ πρὸς τὸν λόγον συμφωνοῦσαν παιδίαν· ἀποτε-
 λείται ἐκ τούτου καλὴ τις λεκτικὴ εἰκὼν, ἢ ποιήμα, ἢ ποιη-
 τικὸν τεχνούργημα, εἰς τὸ ὁποῖον φαίνεται τοῦ ποιητοῦ ἡ ἐρ-
 μνεῖα ὡς μέσον αἰσθηματικῆς εὐαρεσθήσεως, ἀναλαμβάνουσα
 ὄρομον ἀνάλογον μὲ τὸν μουσικὸν ῥυθμὸν (ΡΠΓ'), καὶ ἐπο-
 μένως μετρουμένη.

ΡΠΕ'. Ἡ ποιητικὴ δὲν παριστάει μόνον τὰ διανόηματα
 τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ποιῶσα ἰδικόν της κόσμον· ὅθεν ἔλαβε
 καὶ τὸ ὄνομα· ἀπασχολεῖ μάλιστα τὴν φαντασίαν καὶ διεγείρει
 διὰ τῶν λέξεων καὶ ἄλλους νὰ ἐποπτεύωσι καὶ νὰ αἰσθάνων-
 ται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ νὰ συζῶσι μετ' αὐτῆς εἰς τὸν
 αὐτὸν κόσμον τῆς ποιήσεως· καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐρμνεῖα της
 λαμβάνει πάντῃ ἰδιόκτητόν τινα χαρακτῆρα· καὶ ἐπειδὴ τὴν
 μεταχειρίζεται μέσον αἰσθηματικῆς, καὶ ἐπομένως ὑλικῆς πα-
 ραστάσεως, γίνεται καὶ αὐτὴ ὑλικὴ καὶ σωματικῆ, ἀπομά-
 κρυνομένη, ὅσον εἶναι δυνατόν, ἀπὸ τὰ ἀφηρημένα, καὶ πλη-
 σιάζουσα, ὅσον δύναται, εἰς τὰ συγκεκριμένα, καὶ ζητοῦσα τὰς
 ὁμοιότητας τοῦ ὑπὲρ αἰσθησιν πρὸς τὸ αἰσθητόν, διὰ νὰ τὸ
 μεταβάλλῃ κ' ἐκείνο εἰς αἰσθητόν. Διὰ τοῦτο εἶναι ἰδιότητες τῆς
 ποιητικῆς ἐρμνεῖας αἱ μεταφορικαὶ καὶ εἰκονικαὶ φράσεις, οἱ
 τρόποι, τὰ σχήματα, ἡ ὀνοματοποιΐα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα λαμβάνει
 καὶ ὁ πεζὸς λόγος τινα συμμέτρως πρὸς τὸν χαρακτῆρα του.

ΡΠΖ'. Γίνεται δὲ ἡ ποιητικὴ αἰσθητὴ καὶ ὡς πρὸς τὴν
 χρῆσιν τῶν λέξεων, ἐπειδὴ λαμβάνει ῥυθμόν τινα ἀνάλογον
 μὲ τὸν τῆς μουσικῆς. Καὶ διὰ τοῦτο μεταχειρίζεται τὸ μέτρον
 τῶν συλλαβῶν, διὰ νὰ τὰς συνάπτῃ πρεπόντως κατὰ τὸ μα-
 κρόν καὶ κατὰ τὸ βραχὺ, τοὺς πόδας, τοὺς στίχους, τὰ κῶ-
 λα, καὶ πολλάκις τὸ ὁμοιοτελεύτητον, ὥστε νὰ προξενῇ εἰς
 τὴν ἀκοὴν θέλγητρα πολλὰ διὰ τῆς εὐρύθμου εὐηχίας. Διὰ

τούτων τῶν μέσων πραξενεῖ ἡ ποιητικὴ εἰς τὴν φαντασίαν ἐλευθέραν τινα παιδίαν, ἀρμονικῶς ἔχουσαν πρὸς τὸν Λόγον διὰ τῶν ἐνάρθρων τόνων, καὶ οὕτως ἐνδύει αἰσθηματικὴν εὐαρέστησιν. Περὶ δὲ τῶν εἰδῶν τῆς ποιητικῆς, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ μὲν δέχονται δύο (ἐπικὸν καὶ δραματικόν), οἱ δὲ τρία (ἐπικὸν καὶ δραματικόν καὶ λυρικόν), οἱ δὲ τέσσαρα (ἐπικὸν, καὶ δραματικόν καὶ λυρικόν καὶ διδακτικόν), τόσον ὀλιγώτερον ἐμποροῦμεν νὰ τὰ προσδιορίσωμεν, ὅσον τὸ ποιητικὸν πνεῦμα δὲν ἐπιδέχεται δεσμὰ, ἀλλ' ἐλευθέρως μεταβαίνει ἀπὸ τὸ ἐπικὸν εἰς τὸ δραματικόν ἢ λυρικόν, καὶ ἀντιστρόφως· πολλάκις δὲ ἐμπορεῖ νὰ παριστάνῃ μὲ ποιητικὸν κάλυμμα καὶ τὰ μαθήματα τῆς ἀληθείας, καὶ οὕτω μὲ τὴν ἀνάμιξιν τοῦ ὠφελίμου καὶ τοῦ ἡδέος νὰ γίνεται διδάσκαλος· ἀλλ' ὅταν ἀναλαμβάνῃ ὁ ποιητὴς τὴν διδασκαλίαν ὡς ἄμεσον σκοπὸν του, καὶ ἀφανίζεται οὕτως ἡ ἐλευθέρη παιδίαν εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῆς ποιήσεως· ἡ τέχνη τότε καθυποβάλλεται εἰς σκοπὸν ἄλλου, καὶ ὀνομάζεται ὄχι πλέον ἀπόλυτος, ἀλλὰ σχετικῶς καλὴ τέχνη ἢ ἐφρμοσμένη (ΡΟΑ').

Σημειώσεις. Τὸ ποιεῖν κυρίως εἶναι ἴδιον πάσης καλῆς τέχνης, εἰάν ὁ τεχνίτης δὲν μιμῆται, ἀλλ' αὐτουργῇ τὰ ἔργα του· καὶ οὕτως πᾶν κατὰ καλὴ τέχνη νὰ ὀνομάζεται ποίησις. Ὁ Κεντιλιανὸς (Inst. Orat. 2. 18.) ὀνομάζει ῥητιῶς τὴν ζωγραφικὴν εἶδος ποιητικῆς· ἀλλ' ἡ χρῆσις ὠκείωσε τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς μίαν μόνην τέχνην. Ἡ ποίησις ἢ εἶναι δῶρον ἔμφυτον εἰς τὸν ποιητὴν, ἀλλὰ τὸ δῶρον τοῦτο δὲν ἀναπτύσσεται χωρὶς τοὺς κανόνας τῆς τέχνης, καὶ χωρὶς τὴν ἄσκησιν. Φύσις, καὶ λόγος, καὶ εἶδος πρέπει νὰ συνέλθωσιν εἰς τὸ νὰ ἀποκαταστήσωσι τὸν ἀγαθὸν ποιητὴν· καὶ δὲν ἐκ τούτων χωριστὰ δὲν εἶναι ἰκανόν. Συγγράμματα τῆς ποιητικῆς τέχνης ἔχομεν μόνον τὸ παλαιὸν τοῦ Ἀριστοτελους. Ἐκ τῶν νεωτέρων δὲν γνωρίζω ἄλλο, εἰμὴ τὸ πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τοῦ φιλολογικοῦ ἡμῶν Ἰνστιτούτου συγγραφέν ὑπὸ Κ. Οἰκονόμου, καὶ ἐκδοθὲν ἐν Βιέννῃ τὸ 1817 ἔτος. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο κάμνει τιμὴν εἰς τὸν συγγραφεῖα, καὶ εἶναι ἀξίον νὰ μελετᾶται ἀπὸ πάντα φίλον τῆς ποιητικῆς ὁμογενῆ μας.

Β'. Γένος.

Σύνθετοι.

Ὡδική, ἢ Ψαλτική.

ΡΠΖ'.

Ὅταν ἡ μουσική καὶ ἡ ποιητικὴ ἐνωθῶσι μετ' ἀλλήλων εἰς παραστάσιν τῆς αἰσθηματικῆς εὐαρεστήσεως, παράγουσι τότε τὴν Ὡδικὴν ἢ Ψαλτικὴν· διότι εἰς τὸ μέλος ἢ τὴν ᾠδὴν ἢ τὴν φωνητικὴν λεγομένην μουσικὴν ἐναρθρύνεται ἐν ταυτῷ ἢ φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ σημαίνει τὴν ἐσωτερικὴν τῶν κατὰστασιν ὅχι μόνον ἀπροσδιορίστως διὰ ψιλῶν τόνων, ἀλλ' ἐν ταυτῷ καὶ διὰ λέξεων· ἡ Ψαλτικὴ λοιπὸν ἐνεργεῖ ἐσχυρώτερα εἰς τὴν καρδίαν παρὰ ἡ μόνη μουσικὴ ἢ ἡ μόνη ποιητικὴ. Καὶ ὅμως αἱ δύο αὗται τέχναι αἰ ἀρχικῶς ἠνωμέναι ἔπρεπε κατ' ὀλίγον νὰ χωρισθῶσιν, εἰ μὲλλον ὅλοι οἱ κλῶνες τῆς τόνικῆς τέχνης νὰ ἀναπτυχθῶσι καὶ νὰ μορφωθῶσι τελειότατα.

ΡΠΗ'. Οἱ πρῶτοι Ποιηταὶ ἦσαν καὶ Μουσικοὶ, καὶ οἱ πρῶτοι Μουσικοὶ ἦσαν καὶ Ποιηταί· αἱ δύο αὗται τέχναι ἠνωμέναι ὑπῆρξαν ἀρχαί τῆς καλλιέργειας τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς ἀποδεικνύουσι τὰ περὶ Ὀρφείως, Μουσαίου, Ἀρίωνος κτλ. λεγόμενα. Διὰ τοῦτο εἰς τοὺς παλαιούς τὸ ᾄδειν ἐσημαίνει καὶ τὸ ποιεῖν, καὶ ἡ ᾠδὴ καὶ τὸ ποίημα. Καὶ ἡ λύρα ἐδόθη σύμβολον τῆς ποιητικῆς ἐν γένει, καὶ ὅχι μόνον τῆς λυρικῆς· καὶ ὁ Ἀπόλλων καὶ αἱ Μοῦσαι, οἵτινες ἐπένεαν τοὺς ποιητὰς, ἤξευραν νὰ καθαρίζωσι. Καὶ ἡ μουσικὴ δὲν ἐσήμαινε κατ' ἀρχὰς τὴν ἀπλὴν μουσικὴν, ἀλλὰ τὴν ἐκ ποιητικῆς καὶ μουσικῆς σύνθετον Ὡδικὴν· ἡ ᾠδὴ κυρίως, ὡς αἰσθηματικὸν τεχνουργήμα, συντίθεται ἐξ ἐνάρθρων καὶ ἀνάρθρων τόνων διὰ τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς· ὅταν ἀπλῶς καὶ

ἀνάρθως ψάλλη τὸ στόμα, ἔμπορεῖ νὰ ἐκληφθῇ ὡς ὄργανον, ἢ ὡς πετεινῶν κελαθήματα, περὶ τῶν ὁποίων δὲν εἶναι ἐνταῦθα ὁ λόγος· ἀλλ' εἰς τὴν ἀληθινὴν ψαλτικὴν, τὸ στόμα ψάλλει καὶ ἐνταυτῇ ἐκφωνεῖ τόνους ἐνάρθρους, ἤγουν λέξεις σημαντικὰς, καὶ προσδιοριστικὰς τῶν ὑπὸ τῆς ἀπλῆς μουσικῆς ἀπροσδιορίστων αἰσθημάτων· ὅτι δὲ ἡ ψαλτικὴ πρέπει νὰ περιέχη ποιητικὴν λέξιν, καὶ ὄχι πεζὴν, καὶ ὅτι, ὅταν αἱ ὠδαὶ συντροφεύονται ἀπὸ ὀργανικὴν μουσικὴν, δὲν πρέπει νὰ στενοχωρῶνται καὶ νὰ πνίγωνται ἀπὸ τὴν σύντροφον, εἶναι αὐτόθεν κατὰδῆλον.

Σημείωσις. Ἐὰν συχνάκις ψάλλωνται ἀπὸ Μουσικοῦς, καὶ τοιζῶνται ἔργα πεζὰ καὶ ἄμετρα, εἶναι μία ἀπὸ τὰς πολλὰς τῆς τέχνης καταχρήσεις, τὰς ὁποίας δὲν πρέπει νὰ ὑπομένωσιν ἄνθρωποι με αἰσθησιν. Ἐὰν οἱ Μουσικοὶ ἐκεῖνοι ἦσαν ἐν ταυτῷ καὶ ποιηταί, καὶ ἠδύναντο νὰ συνδέσωσιν ἰδιὰ τῶν ποιημάτων, δὲν ἤθελαν κάμει τοιαύτην ἀτοπίαν. Ἡ Μουσικὴ εἶναι ἢ Θεατρικὴ, ἢ ἐκκλησιαστικὴ, ἢ δημῶδης· ἡ μερικωτέρα τούτων θεωρεῖται ἀνήκει εἰς τὴν ἰδιαιτέραν θεωρίαν τῆς τέχνης. Σημειῶμεν μόνον τὸ εἰς ὅλους μας γνωστότατον, ὅτι εἰς τὸ γένος μας Θεατρικὴν ψαλτικὴν δὲν ἔχομεν ἀκόμη· ἡ ἐκκλησιαστικὴ μας εἶναι μόνον φωνητικὴ· ἡ δημῶδης συντροφεύεται πολλάκις μετὰ τὴν ὀργανικὴν κατὰ τὸν Ἀσιατικόν τρόπον.

Β'. Τάξις.

Σχετικῶς καλαὶ τονικαὶ τέχναι.

Α'. Γένος.

Ἄπλαϊ.

α'. Εἶδος.

Ἀπαγγελία.

ΡΙΘ'.

Ε' ἂν ἡ ἐκφώνησις τῶν λέξεων γίνεται διὰ τῆς τέχνης οὕτως, ὥστε ἡ διὰ τῆς φωνῆς παράστασις τῶν νὰ προξενῇ αἰσθηματικὴν εὐαρέστησιν, ὀνομάζεται Ἀπαγγελία· ἀσχολεῖται

λοιπὸν μόνον εἰς τοὺς ἀνάρθρους τόνους, οἵτινες ἀκούονται μὲ διάφορον ὕψος ἢ βάθος, καὶ μὲ διάφορον ἰσχὸν, ἢ ταχύτητα, καὶ βραδύτητα, ὅταν ἐκφωνῆται ἐνάρθρους τόνους ἢ λέξεις. Ἐπειδὴ λοιπὸν αἱ λέξεις φανερόνουςι προσδιορισμένον τι, καὶ ἡ ἐκφώνησις λόγου ἢ ποιητικοῦ ἢ πεζοῦ ἔχει κυρίως τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ γείνωσιν ἀκουστὰ τὰ λεγόμενα· διὰ τοῦτο ἡ τέχνη τῆς ἀπαγγελίας εἶναι ὑποτεταγμένη εἰς ἄλλον ἐκεῖς αὐτῆς κείμενον σκοπὸν, εἰς τὸν ὁποῖον περιορίζεται ἀναγκαίως.

ΡΥ. Αἱ λέξεις εἰς τὴν ἀπαγγελίαν εἶναι δεδομέναι· καὶ ἡ τέχνη μόνον καταγίνεται εἰς τὸ νὰ τὰς ἐκφωνήσῃ εὐαρέστως· εἶναι δὲ πάντῃ ἀδιάφορον, ἂν ὁ ἐκφωνητὴς τὰς ἐσύνθεσεν, ἢ τὰς παρέλαβε συνθεμένας ἀπὸ ἄλλον· ἐὰν δὲ, ἐνῶ τὰς ἐκφωνεῖ, ἐνταυτῷ καὶ τὰς συνθέτει, δὲν εἶναι τὸ τοιοῦτον οὐσιώδες, ἀλλὰ συμβεβηκὸς εἰς τὴν ἀπαγγελίαν· ὡσαύτως εἶναι ἀδιάφορον, ἂν ὁ ἐκφωνῶν τὰς ἀναγενώσκῃ ἀπὸ βιβλίου, ἢ τὰς ἐκφέρῃ ἐκ στήθους· διότι καὶ ἡ ἀνάγνωσις, διὰ νὰ γίνεται εὐαρέστως, πρέπει νὰ ἀκολουθῇ τοὺς κανόνας τῆς ἀπαγγελίας· ὁ δὲ ἀπὸ στήθους ἐκφωνῶν ἀρέσκει πλέον, ἐπειδὴ ἔχει τὸ φάσμα ἐλευθερίας μεγαλητέρας, καὶ συγχωρεῖται νὰ μεταχειρισθῇ ζωηρότερα σχήματα καὶ κινήματα. Ταῦτα δὲ δὲν εἶναι κυρίως τῆς ἀπαγγελίας, ἀλλὰ τὰ δανείζεται ἀπὸ τὴν μιμητικὴν τέχνην, ὡς θέλομεν εἰπεῖν ὕστερα· καὶ ἡ ἀπαγγελία ἐμπορεῖ νὰ ἔχῃ τὸ κάλλος τῆς καὶ χωρὶς τούτων.

ΡΥΑ. Ἡ ἀπαγγελία εἶναι τέχνη ἀπλή, ἐπειδὴ καταγίνεται μόνον εἰς τοὺς ἀνάρθρους τόνους, ἐνῶ ἐκφωνοῦνται οἱ ἐνάρθροι· εἶναι δὲ καλὴ σχετικῶς, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἐλευθέρη, ἀλλὰ φέρεται κατὰ τὴν σημασίαν τῶν ἐκφωνουμένων λέξεων. Πρῶτος δὲ αὐτῆς κανὼν εἶναι, ἡ εὐκρίνεια τῆς ἐκφωνήσεως, τὸ ὁποῖον ἔλεγον οἱ παλαιοὶ »Περίτρανα λαλεῖν« ὅτι νὰ κα-

ταλαμβάνεται ἀπὸ τὸν ἀκροατὴν καὶ πᾶν στοιχεῖον πάσης μιᾶς λέξεως· δεύτερος δὲ, νὰ γίνεται κατὰ τὴν ἔννοιαν, ὥστε νὰ μὴ συμβαίη ἀντίφασις τῶν ἐκφωνουμένων λέξεων πρὸς τὰ σημαίνόμενα· τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν τὸ ἐρωτηματικόν, φέρ' εἰπεῖν, ἐκφέρεται ὡς ἐπιφώνημα, ἢ ὡς κατηγορητικὴ πρότασις, τὸ λυπηρὸν ὡς χαροποιόν, τὸ φιλικὸν ὡς ἐχθρικόν κτλ.

ΡΥΘ΄. Ὁ περιορισμὸς τῆς ἀπαγγελίας εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ γίνωνται καταληπτὰ τὰ ἐκφωνούμενα, δὲν συγχωρεῖ τὴν φωνὴν νὰ ἐπιτείνεται ἢ νὰ ὑφέται ἐλευθέρως, ἀλλ' οὐδὲ νὰ ἀκολουθῇ καθ' ἓνα τρόπον· μέτριας τινὲς παραλλαγαὶ εἶναι τῆς καλῆς ἀπαγγελίας αἱ ἀρεταί· ὅταν εἶναι πολλὰ ὀλίγα, τὸ σφάλμα τῆς λέγεται *μονοτονία*· ὅταν εἶναι παρὰ πολλὰ, λέγεται *πολυτονία*, ἣτις ἀναδεικνύει τὴν ἀπαγγελίαν εἶδος ψαλτικῆς· μόνον ὁ μουσικὸς εἶναι ἐλεύθερος νὰ μεταχειρισθῇ ὅσας καὶ ὁποίας θέλει παραλλαγὰς, ἐπειδὴ ἡ τέχνη του εἶναι ἐλευθέρα. Ἐντεῦθεν γίνεται φανερὸν Διακί δύο εἰδήμονες τῆς καλῆς ἀπαγγελίας ἀπαγγέλλουσι τὸ αὐτὸ χωρίον ἢ μὲ οὐδεμίαν ἢ μὲ πολλὰ μικρὰν διαφορὰν· δύο δὲ μουσικοὶ τονίζοντες τὸ αὐτὸ ποίημα ἐμποροῦν νὰ τὸ τονίσωσι διαφόρως καὶ πρὸς ἀλλήλους, καὶ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος κατὰ πολλοὺς τρόπους; ἐπειδὴ ἡ μὲν ἀπαγγελία εἶναι δεμένην τρόπον τινα τέχνη, ἡ δὲ μελοποιία, ἐλευθέρα.

Σημείωσις. Ἡ ἀπαγγελία εἶναι ψυχὴ, νὰ εἶπω, οὕτω τῆς ἔννοιᾳς τῶν ἐκφωνουμένων λέξεων· καὶ μετρίως καλὰ συγγράμματα ἀναδεικνύει κάλλιστα, καὶ τὰ κάλλιστα ἀσχημίζει ἢ εἰδήσις ἢ ἀγνοία ταύτης τῆς τέχνης· διὰ τοῦτο ἀνάγκη εἶναι νὰ συνειθίζωμεν τοὺς νέους μας εἰς τὴν καλὴν ταύτην τέχνην, τῆς ὁποίας οἱ κανόνας ἀποδίδονται εἰς τὴν Γραμματικὴν καὶ Ῥητορικὴν.

β. Εἶδος.

Εὐγλωττία.

Ὄταν ὁ λόγος, ὡς μέσον μεταδόσεως τῶν διανοημάτων, καλλιεργῆται διὰ τῆς τέχνης οὕτως, ὥστε ἢ διὰ λέξεως παρὰστασις τῶν ἐννοιῶν νὰ προξενῇ αἰσθηματικὴν εὐαρέστησιν, ὀνομάζεται εὐγλωττία. Μόνος τῆς λοιπὸν σκοπὸς εἶναι νὰ καλλύνη τὸν λόγον, τὸν ὁποῖον μεταχειριζόμεθα μέσον τοῦ νὰ μεταδώσωμεν εἰς ἄλλους τὴν ἐννοιαν ἀληθινῶν ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα ἐννοοῦμεν. Διὰ τοῦτο εἶναι ὑποτεταγμένη εἰς τὸν κύριον σκοπὸν τοῦ λόγου, καὶ δὲν ἐμπορεῖ νὰ μεταχειρισθῇ ὅπως θέλει τὴν σύνθεσιν τῶν παραστατικῶν λέξεων. Καὶ διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην δὲν ἔχει τὸν ἐλεύθερον δρόμον εἰς τὸ συνθέτειν τὰς λέξεις, καθὼς ἢ ποιητικὴ (PΠΔ').

PΠΔ'. Ὅστις λαλεῖ, σκοπὸν ἔχει νὰ κάμῃ φανερὸν τὸν ἐνδιάθετόν του λόγον διὰ τοῦ προφορικοῦ (Καθολ. Γράμ. Γ'), ἢ γουν σκοπὸν λογικὸν, ὄχι αἰσθηματικὸν· ἢ δὲ ἐκ τούτου εὐαρέστησις εἶναι σκοπὸς δεύτερος καὶ πάρεργος, τὸν ὁποῖον ἐκπληρῶνει ἢ εὐγλωττία. Πρέπει δὲ νὰ παραλάβῃ βοήθον τῆς εἰς τοῦτο τὴν φαντασίαν, ὥστε δι' αὐτῆς νὰ ἐκλέγῃ καὶ νὰ συναρμόζῃ οὕτω τὰς λέξεις, ὥστε νὰ διεγείρεται εἰς ἐνέργειαν καὶ ἢ ἐσωτερικὴ ἐποπτεία καὶ αἴσθησις τοῦ τὰς λέξεων ἀκούοντος. Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον δύναται καὶ θέλει μεταχειρισθῆν ὁ λέγων κ' ἐκεῖνα τὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων ὁ ποιητῆς κάμνει τὴν γλῶσσαν ὄργανον αἰσθηματικῆς παραστάσεως, λέγω δὲ τρόπους, σχήματα κτ. (PΠΕ'). ἀλλ' ἐπειδὴ σκοπὸς ἐνταῦθα δὲν εἶναι κυρίως ἡ αἰσθηματικὴ εὐαρέστησις, ἀλλ' ἀσχολία τοῦ Λόγου· διὰ τοῦτο πρέπει νὰ λάβῃ μέτρον εἰς τὴν χρῆσιν ταύτην, καὶ ἐπομένως ν' ἀποφεύγῃ πᾶν

ὅ,τι τὸν μὲν σκοπὸν τοῦτον δύναται νὰ βλάβῃ, τὸν δὲ λέγοντα.
 ὡ ἀποδείξῃ φιλὸν τῶν αὐτίων κόλακα.

ΡΥΕ'. Ἡ εὐγλωττία εἶναι ἀπλή τέχνη, ἐπειδὴ δὲν καταγίνεται εἰς τὴν ἐκφώνησιν, τὴν ὁποίαν στέλλει εἰς τὴν ἀπαγγελίαν (ΡΠΘ'), ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν λέξεων, καὶ λαλῶνται, καὶ γράφονται, καὶ ἐπομένως ἐμποροῦν νὰ δεκνύωσι τὴν ἐνέργειάν των καὶ ἀναγνωσκόμενα καὶ ἐκφωνούμενα. Εἶναι δὲ καλὴ σχετικῶς· διότι ἡ καλὴ παράστασις ὑποτάσσεται ἐνταῦθα εἰς σκοπὸν ἐκτὸς τῆς ἐπικρατείας τῆς τέχνης κείμενον· ὥστε ὁ λέγων δὲν τολμᾷ νὰ παραδοθῇ, καθὼς ὁ ποιητὴς, εἰς τὴν ἐλευθέραν παιδίαν τῆς φαντασίας, ὥστε νὰ ἐνδύῃ λεκτικῶς τοὺς στοχασμοὺς του, διὰ νὰ εὐφράνῃ τὴν καρδίαν. Καὶ διὰ τοῦτο εἰς μὲν τὴν ποιητικὴν εἶναι συγχωρημένα τολμηρὰ πηδήματα τῶν στοχασμῶν, ἀλλεπάλληλοι εἰκόνες καὶ παραβολαί, ἀσυνήθιστοι λέξεις καὶ σχηματισμοὶ λέξεων κτλ, ἀλλ' ὄχι καὶ εἰς τὴν εὐγλωττίαν· διότι μία μόνον ποιητικὴ ἄδεια ὑπάρχει, καὶ εἰς ποιητικὸς οἶστρος (*furore poetico*). Ὁπου δὲ ἐπικρατεῖ ὁ Λόγος, δὲν δύναται νὰ κινηθῇ ἐλευθέρως ἡ φαντασία.

ΡΥΖ'. Πολὺ δὲ ὀλιγώτερον εἶναι συγχωρημένον εἰς τὸν λέγοντα νὰ μεταχειρίζεται εἰς τὸν λόγον του μέτρα· διότι ὅστις μετρεῖ καὶ μιγνύει συλλαβὰς καὶ ἐκ τούτων συνθέτει στίχους, φαίνεται ὅμοιος μὲ τὸν ζωγράφον, ὅς τις τρίβει χρώματα διὰ νὰ γράψῃ εἰκόνας, ὥστε δι' αὐτῶν νὰ εὐφράνῃ τὰς φαντασίας τῶν θεατῶν του. Λόγος ὅμως, ὅπου σκοπὸς εἶναι ἡ ἀσχολία τῶν ὑψηλοτέρων τῆς ψυχῆς δυνάμεων, πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ καὶ τὴν ἐπιφάνειαν τοιοῦτου παιγνιδίου, καὶ ἐπομένως χωρὶς ποιητικῆς ταραχῆς νὰ βαδίζῃ ἡσυχος εἰς τὰ ἔμπροσθεν· διὰ τοῦτο ὀνομάζεται καὶ λόγος πεζὸς καὶ ἄμετρος. Ὁ καλὸς λοί-

πόν, ἀλλ' ὄχι ποιητικὸς, λόγος ἀπαιτεῖ μὲν κάποιαν εὐη-
χίαν, τὴν ὁποίαν πρέπει ὁ λέγων νὰ ἐπιτηδεύεται μὲ κανονικὴν,
εὐκόλον, ἀβίαστον, εὐκρινῆ ἀκολουθίαν τῶν λέξεων· ἀλλ' ὁ
χαρακτῆρ τοῦ πεζοῦ λόγου τόσον εἶναι διάφορος ἀπὸ τὸν ποιη-
τικὸν ῥυθμὸν, ὥστ' εἰς μόνον στίχος, ἂν παρεμπέσῃ εἰς τὸν
πεζὸν λόγον, εἶναι παλλὰ ὀχληρὸς καὶ κακὸς, ἐπειδὴ διακόπτει
τὸ εὐτακτὸν βᾶδισμά του.

ΡΥΘΜΟΣ. Ποιητικὴ λοιπὸν καὶ εὐγλωττία εἶναι καὶ αἱ δύο
καλαὶ λεκτικαὶ τέχναι· ἀλλ' ἡ μὲν ἀπολύτως, ἡ δὲ σχετικῶς
καλὴ· ἡ μὲν ἔμμετρος, ἡ δὲ πεζή· ἡ μὲν πτερόνει τὸ πνευ-
μα, ἡ δὲ τὸ δεσμεύει εἰς τὰ ὅρια τῆς μετριότητος· ἡ μὲν ἀπ-
αιτεῖ μεγάλην φαντασίαν· αὕτη δὲ, πλειοτέραν κρίσιν· ἐκείνης
σκοπὸς εἶναι ἡ τέρψις, ταύτης δὲ ἡ ὠφέλεια, ἐπειδὴ περιλαμ-
βάνει τὸ ἐπιστολικὸν εἶδος, τὸ διαλογικὸν, τὸ ἱστορικὸν,
τὸ ἐπιστημονικὸν, τὸ φιλοσοφικὸν, καὶ ἤθελε περιλάβειν καὶ
αὐτὸ τὸ τῆς Μαθηματικῆς, ἐὰν αὕτη δὲν ἀπέκλειε τὴν εἴσοδον
εἰς πᾶσαν λεκτικὴν τέχνην μεταχειριζομένη τὴν σύνταξιν, ἀφ-
ηρημένην, καὶ σημειωτικὴν γλωσσολογίας.

Σημειώσεις. Καὶ οὗτοι μὲν εἶναι οἱ γενικώτεροι τῆς εὐγλωτ-
τίας κανόνες, τοὺς ὁποίους φυλάττουσιν ἀκριβῶς, ὅσοι σκοπὸν ἔχουν τῆς
λογικῆς τῶν ἰδίων τῶν μετάδοσιν· ἀλλὰ ζητεῖται ἐνταῦθα διὰ τί εἰς τὰς
τῶν παλαιῶν, καὶ τῶν νεωτέρων εἶναι συγχωρημένον νὰ παρενσπείρωσι
εἰς τὸν πεζὸν λόγον καὶ στίχους ποιητῶν; ἀναμφιβόλως, διότι ἐδῶ ὁ
λέγων φανερόν, ὅτι ταῦτα δὲν λέγει ἐξ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ νοῦν καὶ
τὴν κρίσιν ἄλλου, ἢ γοῦν τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Εὐράπεδου κτ. Γίνεται δὲ
φανερόν, ὅτι οἱ χωρὶς ἀνάγκης φέροντες συχνάκις στίχους εἰς τὸν λόγον
τῶν δεικνύουσι μὲ τοῦτο, ἢ ὅτι αὐτοὶ δὲν εἶναι ἀξιόπιστοι, καὶ προσ-
τρέχουσι εἰς πίστιν ἄλλων· ἢ ὡς νῆπια ἐπιδεικτικῶς, ὅτι ἀνέγνωσαν
ποιητὰς.

Β'. Γένος.

:Σύνθετοι.

Ῥητορική.

ΡΥΗ'.

Ε' ἂν ἡ εὐγλωττία καὶ ἡ ἀπαγγελία ἐνωθῶσι διὰ νὰ παράξωσι κοινὴν καὶ ὅτι ἔργον, ἐκ τῶν δύο γεννᾶται ἡ Ῥητορική. Ἀσφαλίζεται αὕτη εἰς τὸ νὰ παραστήσῃ τὰ πράγματα οὕτως, ὥστε ν' ἀποδεχθῶσιν οἱ ἀκούοντες τὴν ἀλήθειάν των, καὶ μὲ τὴν δύναμιν τῆς λέξεως νὰ προσδιορισθῇ ἡ θέλησί των. Διὰ τοῦτο ὁ ῥήτωρ πρέπει καὶ τὸν λόγον του νὰ συντάξῃ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς εὐγλωττίας, καὶ τὴν ἀπαγγελίαν του νὰ κάμῃ μὲ τρόπον εὐάρεστον, ὅπου δύναται νὰ μεταχειρισθῇ καὶ μέτριάτινα κινήματα τοῦ σώματος, διὰ νὰ ἐνεργήσῃ βαθυτέρα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀκροατοῦ.

ΡΥΘ'. Σκοπὸς λοιπὸν τῆς ῥητορικῆς εἶναι νὰ πείσῃ τοὺς ἀκούοντας εἰς τὴν ἀλήθειαν· διὰ τοῦτο ὁ ῥήτωρ ἀναλαμβάνει εὐγλωττίαν ὑψηλοτέραν παρὰ τὴν κοινὴν καὶ συνήθη· ἡ δύναμις τῆς εὐγλωττίας του ταύτης τὸ πλεῖστον κρέμαται ἀπὸ τὴν τῶν πραγμάτων, εἰς τὰ ὅποια θέλει νὰ πείσῃ τοὺς ἀκροατὰς του, εὐκρινῆ εἶδησιν, ἥτις εἶναι τὸ πραγματικὸν μέρος· ὅχι δὲ ὀλιγώτερον, καὶ ἀπὸ τῆν καλὴν αὐτῶν ἐκφράσιν, ἥτις εἶναι τὸ λεκτικὸν· τρίτον εἶναι ἡ ἀπαγγελία, ἥτις προσλαμβάνουσα καὶ τὰ τοῦ σώματος σχήματα ἀποτελεῖ τὴν ὑπόκρισιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πραγματικὸν εἶναι δεδομένον ἄλλοθεν εἰς τὸν ῥήτορα, ὡς διδασκόμενον ἀπὸ ἐπιστήμας ἄλλας, καὶ ἀπὸ τὴν εὐδοκίαν του ἐμπειρίαν τῶν τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, ἔαν εἶναι κωσμική ἢ ὑπόθεσις· ἢ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἱερῶν γραφῶν· ἔαν εἶναι ἐκκλήσιαστικὴ· διὰ τοῦτο μέρη τῆς ῥητορικῆς εἶναι οὕτω ἢ καλὴ σύνθεσις τῶν λέξεων, καὶ ἡ ὑπόκρισις.